

Tämä on rinnakkaistallennettu versio alkuperäisestä julkaisusta.

Tämä on julkaisun kustantajan pdf.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Sairanen, R. 2018. SATU-koulutuksen elinkaari. Teoksessa R. Sairanen (toim.) SATU ON TOTTA -historiikki Maahanmuuttajasairaanhoitajien pätevyitysmiskoulutus (SATU) Turun ammattikorkeakoulussa vuosina 2003–2017. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 97. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 12 - 20.

URL: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166890.pdf>

Kaikki julkaisut Turun AMK:n rinnakkaistallennettujen julkaisujen kokoelmassa Theseuksessa ovat tekijänoikeussäännösten alaisia. Kokoelman tai sen osien käyttö on sallittu sähköisessä muodossa tai tulosteena vain henkilökohtaiseen, ei-kaupalliseen tutkimus- ja opetuskäyttöön. Muuhun käyttöön on hankittava tekijänoikeuden haltijan lupa.

This is a self-archived version of the original publication.

The self-archived version is a publisher's pdf of the original publication.

To cite this, use the original publication:

Sairanen, R. 2018. SATU-koulutuksen elinkaari. In R. Sairanen (ed.) SATU ON TOTTA -historiikki Maahanmuuttajasairaanhoitajien pätevyitysmiskoulutus (SATU) Turun ammattikorkeakoulussa vuosina 2003–2017. Comments from Turku University of Applied Sciences 97. Turku: Turku University of Applied Sciences, 12 - 20.

URL: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166890.pdf>

All material supplied via TUAS self-archived publications collection in Theseus repository is protected by copyright laws. Use of all or part of any of the repository collections is permitted only for personal non-commercial, research or educational purposes in digital and print form. You must obtain permission for any other use.

1 SATU-koulutuksen elinkaari

Raija Sairanen

SATU-koulutuksen alkujuuret

Idea maahanmuuttajataustaisten sairaanhoitajien pätevyitysmiskoulutuksesta on oikeastaan vanha, sillä jo v. 1994–1995 järjestettiin silloisessa Turun terveydenhuolto-oppilaitoksessa työvoimapolitiittisena koulutuksena ulkomailla sairaanhoitajan tutkinnon suorittaneille vuoden mittainen pätevyitysmiskoulutus. Ulkomailla tutkinnon suorittaneiden sairaanhoitajien koulutusohjelma sisälsi 38 opintoviikkoa teoriaopintoja sekä kolme harjoittelua, yhteensä 14 viikkoa. Näiden opintojen perusteella maahanmuuttajasairaanhoitajat anoivat suomalaisen sairaanhoitajan pätevyyttä erikoisalanaan sisätautikirurginen sairaanhoito. Silloinen 20 hengen ryhmä koostui ainoastaan entisessä Neuvostoliitossa kouluttautuneista sairaanhoitajista.

Tämän jälkeen kymmenisen vuotta välissä ilman mahdollisuutta pätevyitä sairaanhoitajaksi Suomessa oli pitkä aika. Terveydenhuoltoalaa uhkaavasta työvoimapulasta oli puhuttu jo vuosia. Maahanmuuttajataustaisille lääkäreille oli järjestetty suhteellisen säännöllisesti pätevyitymiseen valmentavaa koulutusta mm. Tampereella ja Helsingissä. Useat maahanmuuttajasairaanhoitajat olivat tästä tietoisia ja he alkoivat kysellä Turun työvoimatoimistosta omia mahdollisuuksiaan saada sairaanhoitajan pätevyys Suomessa. Ammattikorkeakouluun pyrkiminen normaalin väylän kautta oli monelle mahdotonta niin taloudellisesti, ajallisesti kuin kielellisesti. Heillä oli kova halu päästä omaa ammattiaan vastaavaan työhön. Kotimaassaan sairaanhoitajakoulutuksen hankkineet joutuivat työskentelemään Suomessa lähihoitajina, laitosapulaisina tai olemaan kokonaan ilman työtä. Lisäksi hoitoalalla oli ennakoitavissa 2000-luvun alussa työvoimapulaa, myös pätevistä sairaanhoitajista. (Ruotsala, Sairanen & Vanhanen 2005.) Maahanmuuttajasairaanhoitajan osaamisen tunnustaminen ja tunnustaminen on puhuttanut jo parikymmentä vuotta. Kuvio 1. näyttää karusti monen maahanmuuttajasairaanhoitajan tilanteen työnhaun yhteydessä.

Kuvio 1.
EU- ja ETA-alueiden ulkopuolella valmistuneen sairaanhoitajan tilanne Suomeen tullessa (Mukaeltu Rintala-Rasmus 2007).

Turun Naiskeskuksessa pidettiin 20.8.2002 palaveri, josta julkaisematon muistio on tallessa. Läsä kokouksessa oli Naiskeskuksen toimijoita, Raija Sairanen Turun ammattikorkeakoulusta sekä silloisesta Turun työvoimatoimistosta Hannu-Pekka Huttunen, joka oli aiemmin vienyt menestyksekkäästi läpi SPECIMA – korkeasti koulutetut maahanmuuttajat -projekteja. SPECIMA-projektissa oli kehitetty onnistuneita pätevyitysmalleja mm. lääkäreille, hammaslääkäreille, farmaseuteille, opinto-ohjaajille sekä bioalan ja kulttuurialan henkilöille. Katso tarkemmin Huttunen & Kupari (toim.) 2007.

Tässä Turun Naiskeskuksen kokouksessa korostettiin tällaisen täydennyskoulutuksen tarpeellisuutta myös sairaanhoitajille, sillä tutkintojen rinnastaminen oli monelle ongelma ja este ammattia vastaavaan työhön. Turussa oli jo potentiaalisia hakijoita olemassa. Siitä lähti prosessi rahoituksen saamiseksi ja Turun ammattikorkeakoulun terveysalan tulosalueen hoitotyön koulutusohjelman valinta kouluttajaksi ja tutkintotodistuksen antajaksi. Koulutuksen vetäjäksi ryhtyi lehtori Raija Sairanen. Lopullinen vahvistus saatiin Opetusministeriön (OPM) tekemän opetussuunnitelman hyväksymisen jälkeen vasta toukokuussa ja koulutuksen piti alkaa jo elokuussa 2003. Hankintasopimuksen sanamuotoa hiottiin yhdessä silloisen Varsinais-Suomen TE-keskuksen kanssa ja lopulta saatiin myös vaadittavat allekirjoitukset. Hankintasopimus tehtiin Varsinais-Suomen TE-keskuksen (nykyinen ELY-keskus) kanssa. Ensimmäinen SATU-ryhmä toteutui ESR-rahoituksella, muut Varsinais-Suomen ELY-keskuksen rahoituksella. SATU-koulutus on ollut aina työvoimapolitiittista koulutusta. SATU-koulutusta on ollut siis vuodesta 2003 lähtien. (Ruotsala, Sairanen & Vanhanen 2005.)

Sairaanhoitajia Turkuun maahanmuuttajista

Ensimmäinen SATU-koulutus oli osa Turun työvoimatoimiston, kansainvälisten palvelujen koordinoimaa ESR-projektia ”SATU – Sairaanhoitajia Turkuun maahanmuuttajista”. Ensimmäiseen hankkeeseen kuului koulutuksen lisäksi tukitoimia koulutuksen ulkopuolelle jääneille terveydenhuoltoalan ammattilaisille. Koulutuksen järjesti aluksi Turun ammattikorkeakoulun terveystalon tulosalue, hoitotyön koulutusohjelma Turussa. Myöhemmin koulutus siirtyi terveys ja hyvinvointi-tulosalueen monimuotokoulutuksen (MYAMK) alle. SATU-koulutuksen kesto oli puolitavoista vuotta. Tässä alla taulukossa lyhyesti kaikki seitsemän SATU-koulutusta.

Taulukko 1.

SATU-koulutukset

SATU 1	18.8.2003–18.2.2005 20 opisk. (ESR-rahoitus)
SATU 2	27.2.2006–2.11.2007 16 opisk. (Varsinais-Suomen TE-keskus rahoitus)
SATU 3	18.8.2008–26.3.2010 16 opisk. (Varsinais-Suomen TE-keskus rahoitus)
SATU 4	29.9.2010–29.4.2012 16 opisk. (Varsinais-Suomen ELY-keskus rahoitus)
SATU 5	17.9.2012– 25.4.2014 16 opisk. (Varsinais-Suomen ELY-keskus rahoitus)
SATU 6	29.9.2014–29.4.2016 16 opisk. (Varsinais-Suomen ELY-keskus rahoitus)
SATU 7	16.8.2016–15.12.2017 16 opisk., joista 1 keskeytti (Varsinais-Suomen ELY-keskus rahoitus)

SATU – Sairaanhoitajia Turkuun maahanmuuttajista -koulutus oli sairaanhoitajien pätevyyskoulutus EU/ETA-alueen ulkopuolelta tuleville maahanmuuttajille, joilla jo oli suoritettuna kotimaastaan sairaanhoitajan tai muun vastaavan terveydenhuoltoalan tutkinto. Alun perin kohderyhmänä oli nimenomaan Varsinais-Suomessa asuvat, myöhemmin SATU-koulutukseen haki henkilöitä ympäri Suomea. Sairaanhoitajan koulutuksen kotimaassaan hankkineet maahanmuuttajat muodostavat hoitoalalle Suomessa työvoimaresurssin, joka on ollut vakaakäytössä. He eivät ole voineet työskennellä koulutustaan vastaavassa työssä täällä, koska heiltä puuttui Suomessa vaadittava laillistamisen ehtona oleva ammattipätevyys (Laki terveyden-

huollon ammattihenkilöstä 1994/559, Laki ammattipätevyuden tunnustamisesta 1093/2007.). Maahanmuuttajasairaanhoidajan osaamisen on vastattava EU-direktiivin (direktiivi 2005/36/EY) mukaista osaamista (Euroopan parlamentti ja Euroopan unionin neuvosto 2005, Valvira 2018).

SATU-koulutus on ollut omalta osaltaan mukana helpottamassa sairaanhoitajavajetta sosiaali- ja terveydenhuoltoalalla. Tämä koulutus antoi maahanmuuttajasairaanhoidajille sairaanhoidaja (AMK) -tutkintotodistuksen, jolla voivat hakea sairaanhoidajaksi laillistamista Valvirasta (Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto), joka oli aiemmin TEO (Terveydenhuollon oikeusturvakeskus).

Maahanmuuttajien osuus sairaanhoitajista on kasvanut Suomessa 2000-luvulla. Ammatissa toimivia syntyperältään muita kuin suomalaisia toimi sairaanhoitajina, terveydenhoitajina ja kättilöinä vuonna 2012 yht. 2637 (3 %), joista ulkomaiden kansalaisia oli 1128 henkilöä (1 %). (Koivuniemi 2012, Ailasmaa 2015). Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen teettämässä tutkimuksessa hoitajien taustoista suurin osa sairaanhoitajista oli tullut Suomeen Venäjältä ja Virosta. Heistä suurin osa oli naisia, ja he olivat muuttaneet perhesyiden vuoksi Suomeen. Ulkomaalaistaustaiset sairaanhoitajat, joilla on ammatinharjoittamislupa Suomessa, työskentelevät tavallisimmin perusterveydenhuollossa ja vanhustenhuollossa eli terveydenhuollon osaloilla, joilla on ollut haasteita koulutetun ja pätevän henkilöstön rekrytoinnissa. (Aalto ym. 2013.)

Yhteistyökumppaneina oli koko SATU-koulutuksen ajan Turun työvoimatoimiston kansainväliset palvelut (myöhemmin Varsinais-Suomen TE-toimisto), Varsinais-Suomen TE-keskus (myöhemmin Varsinais-Suomen ELY-keskus), Turun terveystoimi (myöhemmin Turun hyvinvointitoimiala), Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri sekä Tehyn Turun aluetoimisto. Yhteistyökumppanit olivat mukana myös ohjausryhmässä. Henkilöt ohjausryhmässä pysyivät melko samoina koko SATU-koulutuksen historian ajan, mikä osoitti ohjausryhmän olevan erittäin sitoutunut tehtäväänsä.

Kantavina niminä ohjausryhmästä mainittakoon asiantuntija Petri Järvinen Varsinais-Suomen ELY-keskuksesta, erityisasiantuntija Päivi Ruotsala silloisesta TE-toimistosta, ylihoitaja Taina Soini Turun kaupungilta, ylihoitaja Tuija Lehti Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiristä sekä järjestöasiantuntija Päivi Ovaskainen Tehystä. Heidän lisäksi ohjausryhmässä on ollut vuosien varrella vaihdellen myös muita

henkilöitä. SATU-koulutuksen vastuupettaja Raija Sairanen on toiminut esittelijänä ohjausryhmässä. Taulukossa 2 on lueteltu ensimmäisen SATU-koulutuksen ohjausryhmän jäsenet. Taulukossa 3 näkyy viimeisen SATU-koulutuksen ohjausryhmän jäsenet. Ohjausryhmä kokoontui muutaman kerran joka ryhmän aikana. Ohjausryhmän tuki, kehittämisideat ja arviointipalaute olivat merkityksellistä SATU-koulutuksen aikana. Ohjausryhmä toimi myös hyvänä verkostoitumiskanavana ja tiedon välittäjänä sen eri osapuolille.

Taulukko 2.

Ensimmäisen SATU-koulutuksen (2003–2005) ohjausryhmän jäsenet.

Toimialajohtaja Cristina Ahonen (2003–2004)	Turun työvoimatoimisto
Toimialajohtaja Jaana Hernelahti(2005–)	Turun työvoimatoimisto
Johtava työvoimaneuvoja Maritta Mikkola (2004–2005)	Turun työvoimatoimisto
Projektipäällikkö Hannu-Pekka Huttunen	Turun työvoimatoimisto
Projektikoordinaattori Päivi Ruotsala, siht.	Turun työvoimatoimisto
Yksikön päällikkö Tuula Purmonen	Varsinais-Suomen TE-keskus
Aluesihteerin Päivi Ovaskainen, puh.joht.	Tehy ry, Turun aluetoimisto
Ylihoitaja Taina Soini	Turun kaupungin terveystoimi
Ylihoitaja Pia Ahonen (2003)	Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri
Ylihoitaja Tuija Lehti	Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri
Lehtori Raija Sairanen	Turun ammattikorkeakoulu

Taulukko 3.

Viimeisen SATU-koulutuksen (2016–2017) ohjausryhmän jäsenet.

Asiantuntija Petri Järvinen	Varsinais-Suomen ELY-keskus
Asiantuntija Hanna Myllynen	Varsinais-Suomen TE-toimisto
Asiantuntija Tarja Mäkelä	Varsinais-Suomen TE-toimisto
Asiantuntija Terhi Kaurila, siht.	Varsinais-Suomen TE-toimisto
Järjestöasiantuntija Päivi Ovaskainen, puh.joht.	Tehy ry, Turun aluetoimisto
Ylihoitaja Taina Soini	Hyvinvointitoimiala, Turun kaupunki
Ylihoitaja Tuija Lehti (–2016)	Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri
Koulutusvastaava Liisa Kosonen-Karesto	Turun ammattikorkeakoulu
Lehtori Raija Sairanen	Turun ammattikorkeakoulu

Muita vastaavia koulutuksia Suomessa

SATU-koulutuksen käynnistymisen myötä Diakonia-ammattikorkeakoulu (DIAK) Helsingissä aloitti EU- ja ETA-alueiden ulkopuolisten maahanmuuttajasairaanhoitajien pätevyitysmiskoulutuksen vuonna 2005 Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveysviraston ja TE-toimiston aloitteesta ja rahoittamana. DIAK:n kanssa on käyty vuosittain yhteistyöpalavereja, joissa on jaettu hyviä käytänteitä sekä pohdittu ratkaisuja haasteisiin. 2000-luvun alussa on ollut myös joku yksittäinen ryhmä maahanmuuttajasairaanhoitajia täydentämässä opintojaan Kouvolassa ja Lappeenrannassa. Laurea ammattikorkeakoulussa opiskeli 2000-luvun taitteessa filippiiniläisryhmä. Niissä ammattikorkeakouluissa, joissa on englanninkielinen degree programme in nursing, osalla opiskelijoista on entuudestaan jo sairaanhoitajan tutkinto ulkomailta. Lisäksi monet rekrytointifirmat, esimerkiksi Opteam, ovat tuoneet Suomeen sairaanhoitajia muualta ja kouluttaneet heidät oppisopimuksilla lähihoitajiksi tai hoiva-avustajiksi. CASE filippiiniläiset sairaanhoitajat hoiva-avustajiksi -tapausta käsiteltiin mm. Tehy-lehdessä. Toiminnan eettisyys on herättänyt paljon keskustelua. (Turunen 2017). Samaa on tehnyt sosiaali- ja terveysalan yksityinen toimija vuodesta 2012 lähtien. Rekrytoitujen koulutuksesta on vastannut Satakunnan koulutuskuntayhtymä Sataedu. Aiemmin Attendo on ostanut koulutuksen Amiedulta. (Attendo 2014, Sataedu 2013.)

SATU-koulutuksen loppu

Elettiin toiveikkaasti vuodesta toiseen yhä uusien SATU-ryhmien aloittaessa ja vanhojen lopettaessa. Vähitellen yhteiskunnalliset ja taloudelliset haasteet alkoivat kohdistua myös koulutussektoriin. Maahanmuuttajia tuli Suomeen yhä enemmän, ja erityisesti vuoden 2015 turvapaikanhakijoiden määrä yllätti. Ministeriöissä (TEM ja OKM) ja Valvirassa alettiin yhä enemmän pohtia koulutusten ja työllistymisen sujuvoittamista ja kustannustehokkuutta. Haluttiin eroon ns. tuplatutkinnoista eli jos oli jo ulkomailla suorittanut sairaanhoitajan tutkinnon, ei Suomessa tarvitsisi suorittaa sitä uudestaan, vaan ainoastaan täydentää opintoja. Lisäksi verkko-opiskelu ja moduulimainen täydennyskoulutusrakenne olivat tulevaisuuden ohjenuorana. Yleiseen tietoon tuli vuonna 2016, että kaikkien TEM:n rahoittamien (siis ELY-keskusten, kuten SATU-koulutuksen kohdalla oli tilanne) tutkintoon johtavien koulutusten rahoitus tulee loppumaan vuoden 2017 loppuun mennessä.

Vuonna 2016 alkoi opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama SIMHE-palvelut (Supporting Immigrants in Higher Education in Finland) turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajien osaamisen tunnistamiseksi ja ohjaamiseksi. SIMHE-palveluja tarjoavat Metropolia Ammattikorkeakoulun lisäksi myös Karelia-ammattikorkeakoulu ja Oulun ammattikorkeakoulu sekä Helsingin, Jyväskylän ja Turun yliopistot. Palveluilla pyritään sujuvoittamaan Suomessa korkeasti koulutettujen, eri statuksilla olevien maahanmuuttajien aiemmin hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista (AHOT), jotta henkilöt voidaan ohjata oikeille koulutus- ja urapoluille. (Metropolia 2018a)

Samoihin aikoihin alkoi ESR-rahoitteinen URAREITTI – korkeasti koulutetun maahan muuttaneen osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen viitekehys -hanke (1.10.2015–30.9.2018). Hanketta koordinoi Hämeen ammattikorkeakoulu (HAMK), ja mukana oli Centria-ammattikorkeakoulu, Diakonia-ammattikorkeakoulu, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Jyväskylän kristillinen opisto, Lapin ammattikorkeakoulu, Laurea-ammattikorkeakoulu, Metropolia Ammattikorkeakoulu, Seinäjoen koulutuskuntayhtymä, Sedu Aikuiskoulutus, Tampereen ammattikorkeakoulu ja Turun ammattikorkeakoulu. Hankkeen Osaamisvaaka terveysalalle -työpakettissa luotiin moduulipohjainen prosessimalli EU/ETA-alueen ulkopuolelta saapuvan sairaanhoitajan pätevytyymiseen. (ks. HAMK 2018). Urareitti-hankkeen aikana käytiin ministeriöiden ja Valviran kanssa keskustelua siitä, miten maahanmuuttajasairaanhoitajien täydennyskoulutus jatkossa rahoitetaan ja toteutetaan. Lopullista ratkaisua ei syntynyt, mutta jatkohankkeelle saatiin rahoitus.

SOTE-silta – Korkeakoulutetun maahanmuuttajan pätevytyymispolku -hanke (1.3.2018–30.9.2020) on edelleen ESR-rahoitteinen ja sitä koordinoi Metropolia Ammattikorkeakoulu. Hanke toteutetaan yhteistyössä Diakonia-ammattikorkeakoulun, Turun ammattikorkeakoulun ja Lapin ammattikorkeakoulun kanssa. SOTE-silta -hankkeen tavoitteena on kehittää sujuva ja kustannustehokas prosessi sairaanhoitajan, kuntoutuksen (fysioterapeutti, toimintaterapeutti), röntgenhoitajan, bioanalyttikon, suuhygienistin ja kättilön tutkinnon ulkomailla suorittaneiden maahanmuuttajien ammattipätevytyden tunnistamiseen, ammatinharjoittamisoikeuden myöntämiseen ja työllistymiseen. Hankkeessa tuotetaan moduulimalli, jonka avulla sote-alan korkeakoulututkinnon ulkomailla suorittaneet saavat työllistymisen kannalta riittävän suomen kielen osaamisen (B2/YKI4) ja täydentävän ammatillisen osaamisen, vahvistavat työelämäverkostojaan sekä saavat työkokemusta. Hankkeessa pilotoidaan Urareitti-hankkeessa suunniteltu moduulimalli. Hank-

keessa tuotettava, pääosin verkossa toteutettava moduulimalli koostuu seuraavista osioista: A) Osaamisen alkukartoitus ja ohjaus, B) Ammatilliset ja suomen kielen opintomoduulit, C) Harjoittelut ja D) Simuloitu näyttökoe. (ks. Metropolia 2018b)

Tätä kirjoittaessa moduulirakenteisen mallin aukikirjoitus ja suunnittelu on täydessä vauhdissa. Ensimmäiset pilottiin tulevat maahanmuuttajasairaanhoidajat voivat testata mallia jo heti alkusyksystä 2018. Uusi aikakausi on alkanut. Nyt odotetaan hyvillä mielin verkkopohjaisen moduulimallin onnistumista, kuitenkin hiukan haikeudella muistellen onnistunutta SATU-koulutusta.

Lähteet

Aalto, A.-M.; Elovainio, M.; Heponiemi, T.; Hietapakka, L.; Kuusio, H. & Lämsä, R. 2013. *Ulkomaalaistaustaiset lääkärit ja hoitajat suomalaisessa terveydenhuollossa, Haasteet ja mahdollisuudet*. Raportti 7/2013. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Ailasmaa, R. 2015. *Terveys- ja sosiaalipalveluiden henkilöstön kansainvälinen liikkuvuus 2012*. Suomen virallinen tilasto. Tilastoraportti 12/2015. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Attendo 2014. Uutinen 3.1.2014: *ILO dokumentoi filippiiniläisten hoitajien kokemuksia Suomessa*. Viitattu 16.3.2018 <http://www.attendo.fi/uutiset/ilo-dokumentoi-filippiinil%C3%A4isten-hoitajien-kokemuksia-suomessa>

Euroopan parlamentti ja Euroopan unionin neuvosto 2015. *Direktiivi 2005/36/EY ammattipätevyyden tunnustamisesta*. Viitattu 19.1.2018 http://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/Directives/2005-36-EC/FI_CELEX_32005L0036_FI_TXT.pdf

HAMK 2018. URAREITTI-hanke. Viitattu 18.3.2018 www.hamk.fi/urareitti
H.-P. Huttunen & T. Kupari (toim.) 2007. *SPECIMASTA opittua. Korkeasti koulutetut maahanmuuttajat työelämään*. SPECIMA/ESR-projekti. Turku: Turun työvoimatoimiston kansainväliset palvelut.

Koivuniemi, S. 2012. *Maahanmuuttajataustainen koulutettu hoitohenkilöstö sosiaali- ja terveydenhuollon työyhteisössä*. Tehyn julkaisusarja B:1/12.

Laki ammattipätevyyden tunnustamisesta 1093/2007. Viitattu 19.1.2018 <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20071093>

Laki terveydenhuollon ammattihenkilöstä 28.6.1994/559. Finlex. Lainsäädäntö. Viitattu 30.4.2018 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940559?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Laki%20terveydenhuollon%20ammattihenkil%C3%B6st%C3%A4%2028.6.1994%2F559>

Metropolia 2018a. *SIMHE - Supporting Immigrants in Higher Education*. Viitattu 18.3.2018 <http://www.metropolia.fi/tietoa-metropoliasta/simhe/>

Metropolia 2018b. *SOTE-silta - Korkeakoulutetun maahanmuuttajan pätevytymispolku*. Viitattu 18.3.2018 <http://www.metropolia.fi/tutkimus-kehittaminen-ja-innovaatiot/hankkeet/sote-silta/>

Rintala-Rasmus, A. 2007. *Koulutetun maahanmuuttajan erilaiset työnhakijaidentiteetit*. Teoksessa M. Vartia (toim.) 2010. Työ ja ihminen. Lisänumero 2. 21.vuosikerta. Monikulttuurisuus. Tampere: Tampereen yliopisto.

Ruotsala, P.; Sairanen, R. & Vanhanen, S. 2005. *SATU. Sairaanhoidaja Turkuun maahanmuuttajista*. Projektin loppuraportti. ESR. Turun Työvoimatoimisto: Turku.

Sataedu 2013. Mediatiedote 2.5.2013: *Sataedu ja Attendo kouluttavat filippiiniläisiä sairaanhoitajia oppisopimuksella*. Viitattu 16.3.2018 http://sataedu.fi/mediatiedotteet/sataedu_ja_attendo_kouluttavat_filippiinilaisia_sairanhoitajia_oppisopimuksella

Turunen V. 2017. *Siivousta nälkäpalkalla*. TEHY 4/2017, 25–27 Viitattu 30.4.2018 <http://www.tehylehtiarkisto.fi/lehti/20170327/#browse/25>

Valvira 2018. Ohje EU/ETA-valtioiden ulkopuolella kouluttautuneille. Viitattu 19.1.2018 http://www.valvira.fi/terveydenhuolto/ammattioikeudet/hakemusohjeet/eu_eta_valtioiden_ulkopuolella_koulutetut/ohje